

Hermann Róbert

Ki volt a tápióbicskei hídromham hőse?

Az 1849. évi tavaszi hadjárat második összecsapásában, az április 4-én vívott tápióbicskei ütközetben Klapka György vezérőrnagy I. hadtestének csapatai felderítés nélkül nyomultak be a Daniel Rastić ezredes határőrei által megszállt faluba, s miután keresztútízbe kerülve súlyos veszteségeket szenvedtek, megfutamodtak. A horvátok az üldözés közben egészen a Nagy-Tápió hídjáig nyomultak előre, s sortüzeikkel megakadályozták, hogy Damjanich János vezérőrnagy III. hadtestének élen haladó egységei áthatoljanak a hídon. A hídnál ekkor Leiningen-Westerburg Károly alezredes dandárja, benne a 19. (Schwarzenberg) gyalogezred 3. zászlóalja, valamint a 3. szegedi és a 9. kassai honvédszászlóalj gyülekezett rohamra. A 9. honvédszászlóalj első kísérlete sikertelen maradt, majd az alakulat – állítólag – kis híján összeverekedett a 3. honvédszászlóaljjal amiatt, hogy melyikük indulhat újabb rohamra – legalábbis így szerepel ez az ütközet legendáriumában. Ekkor egy, a 3. honvédszászlóaljhoz tartozó honvédtiszt kezébe kapta a 9. honvédszászlóalj zászlaját, s a hídra rohant – mire az előbbi alakulat a parancsnokát, az utóbbi a zászlaját követve lesöpörte onnan a határőröket, s elfoglalta a hidat.

No, de ki is volt ez a hős? Ha a korabeli hadijelentéseket nézzük, sem Damjanich Jánosnak, a III. hadtest parancsnokának, sem Görgei Artúrnak, a fővezérnek az összecsapásról szóló jelentésében nem szerepel. Görgei április 4-én, közvetlenül az ütközetet követően így számolt be az ütközet e momentumáról a hadügyminisztériumnak: „Páratlan hősieks elszántsággal rohanták meg lövegeikkel a vitéz zászlóaljak a Nagy-Tápióni nehéz átjárást, s hason vitézséggel az ellenség kedvező löveghadállásait, s így nyomultak keresztül a gyalogcsatázásra ezen kedvező N[agy]kátá és Bicske térségén.”¹ Damjanich az április 8. után beküldött jelentésében összesen egy mondatot ír a hídromhamról: „A Leiningen-dandár állt a csatarend első sorába, és szuronnal vetette vissza az ellenséget a Tápió-patak hídjától és malmától.”²

¹ Magyar fordításban közli HERMANN–KUCZA 2002: 64.

² Magyar fordításban közli HERMANN–KUCZA 2002: 73.

Nem leszünk sokkal okosabbak az ütközetet követően keletkezett napiparancsoktól, illetve kitüntetési és előléptetési előterjesztésektől sem. Görgei még az ütközet napján kiadott napiparancsában a csataterén ezredessé léptette elő Leiningen-Westerburg Károly és Kiss Pál alezredest, illetve alezredessé Czillich Edét, a 60. gyalogezred 3. zászlóaljának őrnagyát, valamint Földváry Károlyt, a 3. honvédszászlóalj őrnagyát, s mind a négyüket felterjesztette a Magyar Katonai Érdemrend 3. osztályú kitüntetésére.³ Másnap a 19. gyalogezred 3. zászlóaljának parancsnokát, Horváth Pál századost léptette elő őrnaggyá.⁴ Április 8-án Gödöllőn kiadott napiparancsában ismét tudatta Kiss, Leiningen-Westerburg, Czillich, Földváry és Horváth előléptetését, illetve az első négy kitüntetését.⁵ A hadügyminisztérium, illetve az Országos Honvédelmi Bizottmány, majd Kossuth Lajos kormányzóelnök helyben is hagyta mindezeket az előterjesztéseket.

Az ütközetről szóló 1849. évi egyéni beszámolókból sincs nevesítve a hidrohám hőse. A *Komáromi Értésítő* című lap 1849. június 13-i számában *Töredék egy vörössapkás naplójából. A bicskei ütközet* címmel jelent meg feltűnően pontos, bár kissé hatásvadász beszámoló a hidrohámról:

„A 9-ik zászlóaljé lón a szép feladat a vitéz sereg elén⁶ állhatni. Fölbőszült oroszlánként rohant ezen bajnok sereg vezérelve derék Kiss Páljától gátlanul s a halált megvetőleg előre. Most jött a vitéz 3-ik zászlóalj is hős vezéreik Leiningen és Földváryval mellig a mocsárban gázolva. Tisztek collonnaik⁷ élén, melyek első sorai, mint a folyóba szakadó hó hullámok nyelettek s emésztettek az ellenség szünet nélküli tüzétől, de semmi nem vala képes testvértetemeken készült újtjokat gátolni, míg a hid helyzetet ostrommal bevéve az ellenséget vad zavargásban elhajtották.”⁸

Ebben a Görgei által megnevezett személyek közül hárman szerepelnek, de közülük egyedül Kiss Pált pozicionálja a hídra, Leiningen-Westerburg és Földváry a tudósítás szerint a Tápió mocsaras vizén gázolt volna át.

A rohamban részt vevő Leiningen-Westerburg Károly már az aradi erőd foglyaként, közvetlenül a kivégzése előtti napokban írta meg korábbi jegyzetei alapján az ütközet krónikáját. Ebben a hid elfoglalásáról így számol be:

³ Magyar fordításban közli HERMANN–KUCZA 2002: 121.

⁴ Magyar fordításban közli HERMANN–KUCZA 2002: 121.

⁵ Magyar fordításban közli HERMANN–KUCZA 2002: 124.

⁶ Elején, élén.

⁷ Hadoszlopaik.

⁸ Közli HERMANN–KUCZA 2002: 223.

„Azonnal támadásnak indultunk. A 3. és 9. zászlóalj, aztán a Schwarzenbergék. Az ellenség golyókkal és gránátokkal tüzelt ránk, de nem tett sok kárt. [...] A töltésre omló puskatűz azonban heves volt. De azért mégis első nekimenésre elfoglaltuk. Több fáradságba került a híd, mert mögötte kis halmok emelkedtek, és árkok voltak, biztos fedezetet nyújtva az ellenségnek, mely mögülik gyilkos tüzelést folytatott. Egy kis ház istállóval, nagy fáktól körülvéve, nekünk is némi oltalmat nyújtott a rohamra sorakozáskor, de azért mégis sokan megsebesültek, különösen a 3. zászlóaljból. Wuesthoff századosnak mellettem egy lövés átfúrta az arcát, egy másik százados⁹ előttem hanyatlak el, nekem meg egy ellőtt ág hull az arcomba – válságos pillanat volt ez, az ellenség, előbbi győzelmétől feltüzelve, elszántan védekezett. – E pillanatban láttam, hogy a Czillich-dandár a dombról utánunk nyomul, és jelt adtam a rohamra, Földváry kezébe veszi a 9. zászlóalj lobogóját és előrenyargal, Kiss utána. Gyorsan mellette termek. Embereink utánunk; a híd el van foglalva – és az ellenség a közeli dombokba húzódik.”¹⁰

Fontos felhívni a figyelmet, hogy a rohamban személyesen részt vevő Leiningen leírásában egyértelműen Földváryt nevezi meg a „zászlóelragadás” végrehajtójaként.

József Wysocki vezérőrnagy, akinek hadosztálya elfoglalta a hidat, csupán annyit ír 1850-ben megjelent emlékiratában, hogy „az ideátra került ellenséget visszavertük, a híd a kezünkre került, s egész hadosztályom késedelem nélkül átkelt rajta”.¹¹

A táborban lévő főkormánybiztos, Vukovics Sebő hallomás után jegyezte fel, hogy itt történt

„Kiss Pál és Leiningen között veszekedés a felett, hogy melyik rohanja meg az ellenség által tartott hidoni állást. Amaz a 9., ez a 3. zászlóaljat vezénylette.¹² Görgei, ki e csatában személyesen parancsolt, éppen akkor ugorván oda, midőn ketten az elsőség felett vetélkedtek, azt gondolta, hogy rangelsőbbiség felett vitáznak, s keményen megszólítja őket, hogy nincs most ideje a rangról civakodásnak. De midőn a szócsere értelmét megtudta, megdicsérte a hős tiszteket.”¹³

Egy ismeretlen honvédtiszt 1849–1851 között keletkezett kézírata szerint

„[a] 3. honvédzászlóalj élén Földváry Károly őrnaggyal, a 9. zászlóalj által követve az ellenség gyilkos tüze ellenére átrohant a hídon, elűzte onnan az ellenséget, egészen a túlparti homokdombokig, a két dandár többi zászlóaljai valamint a tüzérség követték őket”.¹⁴

⁹ Mille/Millye István, a 3. honvédzászlóalj 1. századának parancsnoka.

¹⁰ Közli *Gróf Leiningen-Westerburg Károly honvéd tábornok levelei és naplója* [é. n.]: 114–115.

¹¹ *Együtt a szabadságért 1848–1849. József Wysocki tábornok emlékiratai. A magyarországi lengyel légió részvétele az 1848-as szabadságharc hadjárataiban* 1993: 55.

¹² A 3. zászlóalj parancsnoka Földváry Károly őrnagy volt, nem Leiningen.

¹³ *Vukovics Sebő visszaemlékezései 1849-re* 1982: 42.

¹⁴ Magyar fordításban közli HERMANN–KUCZA 2002: 242–243.

Egy másik, szintén ismeretlen honvédtiszttól származó kézirat szinte ugyanazon szavakkal adja vissza a történeteket:

„Most a 3. zászlóalj élén a hős Földváry Károly őrnaggyal, az ellenség gyilkos tüze ellenére előbb a hídon át rohamozott, ezt követte a 9. zászlóalj Kiss Pál ezredes alatt, a derék 3. zászlóalj ellenállhatatlan vitézséggel, szuronnal szorította át a töltésen az osztrákokat, a horvát halottak egész halmai fedték mindenütt a 3. és 9. zászlóalj diadalútját, az osztrákokat szétszórták, s azoknak sebesen vissza kellett vonulniuk, derék zászlóaljaink kieroszakolták a réműletes útszorost, s a nap eldőlte kétségen kívül állt.”¹⁵

Végezetül a fővezér, Görgei Artúr így írja le a történeteket 1852-ben közreadott emlékiratában:

„Egy üteg a folyó mentén a hídon alul foglalt tüzelő állást, az ellenség ágyúit heves tűzzel megtámadta, a 3. és 9. honvédzászlóalj pedig két irányból a hídnak tartott. Csatáraink a már a folyó innenső oldalára is előrenyomuló ellenséges csatárrajt első rohamra visszakergették a túlsó partra. Vetélkedve indultak ezután a nevezett zászlóaljnak csapatai zárt rendben a híd visszahódítására; de ahelyett, hogy átrontottak volna rajta, a híd innenső végénél, amint összeértek, versengésből összekaptak. A 9. honvédzászlóalj a 3. honvédzászlóaljtól, és fordítva erőszakkal el akarta vitatni az előrohanás tisztességét. Szerencsére a 3. zászlóalj parancsnoka hirtelen véget vetett a nemes vetélkedésnek egy hősi rögtönzéssel. Gyors elhatározással kezébe ragadta a 9. zászlóalj zászlaját, az ellenséges kartácstűzön keresztül átvágatott vele a hídon, s a következő pillanatban a haragos zászlóaljak együtt rohantak utána – a maga vitéz őrnagyának a 3., a maga zászlójának a 9. honvédzászlóalj.”¹⁶

Baltazár Lajos 3. honvédzászlóalji főhadnagy 1861-ben megjelent emlékezésében természetesen a saját alakulata hősiességét emeli ki:

„»Éljen Damjanich! éljen a haza!« kiáltások között, támadó dobszó buzdítása mellett rohant a 3-ik zászlóalj, melynek élén Földváry Károly állott, dacára az ellen halált szóró ágyú-, kartács- és puskagolyó záporának a hídra, s azt a 9-ik, 48-ik,¹⁷ Schwarzenberg és Ferenc Károly zászlóaljak segítségével bevév, s rajta villámként átrobogott, s az ellenfélt nagy veszteséggel visszaverte.”¹⁸

¹⁵ Magyar fordításban közli HERMANN–KUCZA 2002: 244–245.

¹⁶ GÖRGEY 1988: I. k. 448–449.

¹⁷ A 48. (szabolcsi) zászlóalj a II. hadtestben szolgált, s nem vett részt az ütközetben.

¹⁸ BALTAZÁR 1861: III. k. 139.

Ha tehát a valóban szemtanúktól származó forrásokat vizsgáljuk, azt látjuk, hogy ezek vagy nem nyilatkoznak arról, hogy ki ragadta el a 9. zászlóalj zászlaját, s vezette így rohamra a 3. és 9. honvédzászlóaljat (bár Földváry a leírások többségében így is kitüntetett helyen szerepel); vagy (Leiningen, Görgei Artúr) egyértelműen Földváry Károlyt nevezik meg „tettesként”.

A történeti köztudatban tehát ez a momentum hosszú időn át Földváry Károly alakjához kötődött. 1898-ban azonban megjelent a kiváló bihari helytörténész, Hegyesi Márton műve a 3. honvédzászlóalj történetéről, s ebben a zászlóalj még élő katonáinak tanúságára, illetve Szikszai Lajos hadnagy emlékiratára hivatkozva azt állította, hogy nem Földváry, hanem Szikszai csavarta ki a 9. zászlóalj zászlótartójának kezéből a zászlót.¹⁹ A bizonyítás hevében Hegyesi több negatív bizonyítékra is hivatkozott, azonban érvelése döntő mértékben Szikszai érvelésén alapult. Szikszai szerencsére elküldte a kéziratot Görgey Istvánnak, Görgei Artúr öccsének, így az fennmaradt a Görgey-család levéltárában.

Mit kell tudni a szerzőről? Szikszai 1825. november 25-én született a Közép-Szolnok megyei Szilágysámszonban, Szikszai Imre földbirtokos és Pethes Anna fiaként, magyar, református családban. Nagyszébenben és Kolozsváron végezte jogi tanulmányait, s 1848-ban joggyakornok volt, amikor május 28-án, Nagyváradon honvédönkéntesnek jelentkezett. Innen június 14-én a Damjanich János vezette 3. szegedi honvédzászlóaljhoz osztották be, s az alakulat soraiban júliustól részt vett a délvidéki harcokban. Augusztusban egyike volt azoknak, akik a délvidéki táborban lévő Mészáros Lázár hadügyminiszternél bepanaszolták Damjanichot durva bánásmódja miatt, de Mészáros leteremtette őket. Előbb őrmester, majd a jarkováci ütközetet követően – amelyben kitüntette magát – december 17-től hadnagy volt.²⁰ A Délvidék kiürítését követően alakulatával 1849 februárjától a főhadiszíntéren, a Damjanich vezette 8. hadosztályban, majd a március 5-i szolnoki ütközet után az általa vezetett III. hadtest kötelékében szolgált. Március első napjaiban áthelyezték az újjászervezés alatt álló 43. honvédzászlóaljhoz, de nem fogadta el a kinevezést.²¹ Végigharcolta a tavaszi hadjáratot, s április 23-án Görgei felterjesztette őt a Magyar Katonai Érdemrend 3. osztályú kitüntetésére, amit május 8-án a Hadügyminisztérium is jóváhagyott. Május 2-án április 1-jétől számítható ranggal és illetményel főhadnaggyá léptették elő. A június 20–21-i peredi csatát követően Gergey Károly századossal elhagyta egységét – más forrás szerint maga Görgei küldte őt július elején Pestre Kossuthhoz, hogy gerillacsapatot szervezzen.²²

¹⁹ HEGYESI 1898: 133–145.

²⁰ HEGYESI 1898: 17, 20, 39–40, 74.

²¹ *Közlöny*, 1849. március 13. 178.

²² HEGYESI 1898: 243–244.

Július 2-án századosként meg is kapta a megbízást gerillacsapat alakítására, majd július 24-én ideiglenesen a 90. honvédszászlóaljhoz osztották be. Rövidesen elhagyta Szegedet, Aradon keresztül Nagyváradra ment, ahol csatlakozott régi alakulatához, s állítólag átvette az egyik század parancsnokságát. Amikor az augusztus 13-i szőllősi fegyverletétel alkalmával a 3. honvédszászlóalj zászlaját feldarabolták, egy foszlányt ő is eltett.²³

1849. augusztus 27-én besorozták az 54. cs. kir. gyalogezredhez. 1851-ben tartósan szabadságolták, 1857-ben leszerelték. Közben 1853-ban feleségül vette kaáli Nagy Ágnest. 1861-ben a rövid, félalkotmányos időszakban a diósadi járás szolgabírájává választották. 1862-ben ügyvédi vizsgát tett, majd uradalmi ügyész lett. 1875-ben Zilah országgyűlési képviselőjévé választották, 1883-tól Szilágy megye alispánja, egyben a Közép-Szolnok megyei Honvédegylet tagja volt. 1897. augusztus 31-én hunyt el Zilahon. Szilágy megye közgyűlése 1897. szeptember 29-én közgyűlési határozatban örökítette meg emlékét.²⁴

Amikor 20 évvel ezelőtt Kucza Péter barátommal közzétettük a tápióbicskei ütközet teljesnek vélt dokumentációját, még nem ismertem ezt a kéziratot, csak Hegyesi összefoglalóját. Most, afféle utólagos kiegészítésként érdemesnek tartom teljes egészében közreadni azt.

Kivonat „Az 1848/9-iki 3. számú honvéd zászlóalj történetéhez jegyzetek” című dolgozatomból.

A szolnoki ütközet után, mely 1849. március 5-én volt, nem volt zászlóaljunk fegyvertűzbe április hó 4-ig, a tápióbicskei ütközetig. – Április hó 4-én reggel Jászberényből kiindulva, ágyúszót hallottunk s csakhamar azután egy rendetlenül hátráló hadcsapatnak töredékeivel – lovasság-, gyalogság-, tüzérséggel – találkoztunk, gúnyolva őket a hátrálásért.

Ez a visszavonulásban lévő hadcsapat a Klapka hadteste volt, melyet az osztrákok Tápióbicskén véletlenül megrohanván, zavarba hoztak és meghátráltatták. –

A hátrálókat Damjanich feltartóztatta és saját hadtestével megkezdte az előnyomulást az osztrák ellen, amidőn Görgei is megjelent s a vezényletet személyesen átvette. – A Damjanich hadtestéből a Schwarzenberg gyalogság,²⁵ Leiningen őrnaggyal,²⁶

²³ HEGYESI 1898: 280.

²⁴ BONA [é. n.].

²⁵ A cs. kir. 19. (Schwarzenberg) sorgyalozezred 3. zászlóalja.

²⁶ Leiningen-Westerburg Károly (Karl Graf zu Leiningen-Westerburg) gróf (1819–1849) cs. kir. számfeletti százados, 1848. december 28-tól honvéd őrnagy, február 10-től alezredes, április 6-tól ezredes, június 21-től a III. hadtest parancsnoka, 26-tól vezérőrnagy, az aradi vértanúk egyike. Valójában Leiningen-Westerburg Károly ekkor már alezredes és egy dandár parancsnoka volt, a 19. (Schwarzenberg) sorgyalozezred 3. zászlóalját Horváth Pál százados vezette.

a Wasa-gyalogság²⁷ Czillich alezredessel,²⁸ a 3. és 9-ik zászlóaljok leszállottunk a jászberényi fennsíkrol egy bokros cserés oldalán át a Nagy-Tápió völgyében ahol ezen zászlóaljok a Tápió folyón lévő híd s illetve ezen hídhoz vezető földtöltéstől jobbra és balra arcvonallal az ellenség felé a Tápió vizének sáros ingoványos, és sem gyalog, sem lóval át nem gázolható jobb partján foglaltak állást. – Az ellenség a Tápió balpartján homokbuckáktól hullámszerű oldalon helyezkedett el fedett állásban, s onnan várta a mi részünkről a hídfő és a hídra intézendő támadást. – Amint a felvonulás részü[n]kről keresztül lett víve, a támadásra jel adatott. A hídfőnél közvetlenül a Jászberény felől odavezető út jobb oldalán volt egy rozszant nádfedelű korcsmaház, mögötte egy korhadt tetetű nyárfá, amit a végett jelölök itt meg ilyen részletességgel, hogy a további fejlemények könnyebben megérthetővé váljanak. –

Amint a Wasa, Schwarzenberg és 3. honvédzászlóalj felállítottak, ezen hadélbe az utolsó a 9-ik zászlóalj érkezett be, s a 3-iktól jobbra foglalt helyet közvetlenül a hídra vezető út mellett, s ekkor lett aztán a parancs kiadva a hídon keresztültörni, s az ellenséget, amely csupa horvát határőrökből állott, fedett állásokból kivetni s a tért elfoglalni. – A 9-ik zászlóalj amint a hídfőre – mely, mint előbb is említém, az ingoványos Tápió vizébe vezető földtöltésből állott – felmászott s a hídon áttörni készült, a horvátok által irtózatossal sortűzzel fogadtatott, úgy, hogy többen sebesülve és halva a töltésen hullottak el. – Erre a zászlóalj zavarba jött, s nagy része az ellen sűrű tüzelése között a töltés jobb partja mellé s az alatt lévő korcsmaház udvarára húzódtak. Miközben a hasonlóan rohamra vezényelt 3-ik honvéd zászlóalj is a földtöltéshez ért, s arra felmászott és az előnyomulást megkezdte. – A 3-ik honvédzászlóaljnak első százada ért legelőbb a töltésre, melyet Millye százados,²⁹ egy előbb a Hannover-huszároknál³⁰ 20 évig mint őrmester szolgált s onnan hozzánk átlépett vitéz bajtárs vezetett. –

A töltésre felérve, Millyét egy puskagolyó szíven találta, s halva rogyott össze és én – aki a 2-ik századnál szolgáltam mint hadnagy – mikor hozzá értem, már utolsó lehetét is kiadta – azt a helyzetet találtam, hogy a töltésen 3-ik és 9-ik zászlóaljbeli katonák összevegyülve állottak, mintegy küzdve az elhatározással hogy menjenek-e tovább vagy visszavonuljanak. A keskeny hídon, melynek kérgétől le sem hántott faragatlan karfája volt, amire most is nagyon világosan emlékszem – a karfához támaszkodva,

²⁷ A cs. kir. 60. (Wasa) sorgyalozred 3. zászlóalja.

²⁸ Czillich Ede (1812–1872) cs. kir. alszázados, 1848. október 1-jétől főszázados a 60. gyalozred 3. zászlóaljában, decembertől a zászlóalj ideiglenes parancsnoka, 1849. február 9-től őrnagy, április 7-től alezredes, dandár-, április 30-tól hadosztályparancsnok a III. hadtestben, június 26-tól ezredes, július 17-től szolgálaton kívül, várfogságot szenved, 1869-től reaktivált honvédezredes.

²⁹ Valójában Mille István (1804–1848) volt cs. kir. huszár őrmester, 1848. június 19-től hadnagy, szeptember 23-tól főhadnagy, december 16-tól százados a 3. honvédzászlóaljban.

³⁰ A cs. kir. 2. (Hannover) huszárezred egésze a III. hadtestben szolgált.

8-9-ed magával ott állt a 9-ik zászlóalj zászlótartója, a zászlóval kezében közbarcoktól körülvéve.

Én ezen válságos helyzetben átlátva, hogy itt gyorsan kell tenni, mert különben az ellen golyója mind elsöpör bennünket, a 9-ik zászlóalj zászlótartójának a kezéből a zászlót – mielőtt az észrevette volna, hogy én mit akarok – kiragadva, elkiáltottam magamat, „utánam, fiúk” s egynehány másodperc alatt a hídon túl szuronyt szegezve vetettük magunkat a horvátokra, akik nem várva be a szuronyviadalt, meghátráltak s vad futásban kerestek menekülést. – Alig mehettünk 100-150 lépésre a hídon túl, amidőn hozzám jön Görgeinek egy nyargonctisztje, s felszólított, hogy a tábornok rendeletéből álljunk meg, szedjük össze magunkat és sorakozzunk.

Amint megállottunk velünk szemben 20-30 lépésnyi távolságra a 9-ik zászlóalj katonái is kezdtek gyülekezni, s a zászlótartó kinek kezéből a zászlót kivettem, utána jött s én szó nélkül neki visszaadtam, akik, akkor már egy tiszttel közöttük, lehetek 15-20-an.

Eközben Görgei Damjanichsal két szolgálattelvő tiszt kíséretében hozzám jövén, kérdezte tőlem: „Hol szolgált ön ezelőtt”, mire én feleltem: „sehol” és Damjanich közbevágva monda, ezek az én fiaim többnyire afféle tentás seggű diákok, juristák, patvaristák voltak – s Görgei ennyit mondván „bravó”, továbblovagolt környezetével amint jött. – Az ellenség tovább üldözését mások folytatták, és mi ezután ezen nap csak a fedezetet képeztük. –

Este felé, amint meghaladtuk Tápióbicskét a Szecső felé vezető úton egy hegyélre felérve, Damjanich a menetelés közben hozzám közeledve, azt mondta: te fiú – mert így szokott szólítani rendesen – Görgei ki akar nevezni a 43-ik zászlóaljhoz³¹ századosnak, mit szólsz hozzá – röviden azt feleltem reá: „megköszönöm, de nem fogadom el, itt maradok, ami vagyok,” – voltam pedig akkor hadnagy. – Mi kell hát neked? Semmi! Na, hát nesze egy szivar. – Ezt már köszönöm s ezzel elváltunk egymástól. –

Ezen jelenet után megvillant az agyamban, hogy amit én tettem, az lehet szép elismerést érdemlő vitéz tett, de a vezérre nézve éppen nem kívánatos s nem öröndetes, mert a 3- s 9-ik zászlóalj az elsőség s a vitézség felett azelőtt is mindig versengett, most már féltő, hogy kibívássá válik a versengés, s még véres kocódássá is, ami nagyon sajnós esemény lenne az egész hadsereg-, s közvetve a hazára nézve is.

Elhatároztam hát magamban, hogy hiszen én nem is előre megfontolt szándék-és számításból, hanem a kétségbeejtő helyzet kényszerűségéből ragadtam a kezembe azt a zászlót, s azért s azok közül, akiket én már a híd közepén és nem visszavonulásban, hanem az élet és halál közötti tusakodásban találtam, s amint az ellen sorain közösen

³¹ A 43. szabolcsi honvédszászlóalj ekkor nem a főszeregnél, hanem Tiszafüreden, helyőrségként szolgált, s csak április 14-én irányították a szerveződő IX. hadtesthez.

keresztültörtünk, az a derék zászlótartó nyomon jött, s zászlóját tőlem vissza kérte s vissza is adtam; tehát itt a hiú dicsőség – s ezen fegyvertényről dicsekedésről hazafi kötelesség hallgatni, s ha kell, le is mondani, úgyis az én életemnek se azelőtt sem azután a dicsőségre sóvárgás feladatát nem képezte. –

Azonban sem Damjanich és Görgei, sem a 3-9-ik zászlóalj törzstisztei nem lévén tájékozva az én jövőben követendő magam tartása felől, s a két zászlóalj közötti békés viszonynak helyreállítása a hadfolytatás érdeke által követett szükségesség levén, április 5-én reggel Szecsőn túli menet közben megállították a hadoszlopokat, és a két zászlóaljat, a 3- s 9-et, amint ezt Jankó Mihály³² jegyzeteiből olvasom, kibékülésre s egyetértésre hívták fel, ami meg is történt, s a parancsnokok össze csókolódtak; és hogy a megsértett zászló becsülete is helyreállíttassék, a 9-ik zászlóalj a zászlótartónak, ki a zászlót kezéből kivenni engedte, haditörvényszékieleg elítéltetését s agyonlövetését követelte, ami meg is történt az én legmélyebb fájdalomra; melyről, ha akkor tudomásom lett volna – de Szecsőn gyomorgörcsbe szenvedve, a csapatoktól egy pár órára hátra kellett maradni, s ez az alatt történt – életemmel is kész lettem volna megakadályozni, mert nem az áll, hogy a zászlótartó gyáva lett volna, sőt, ellenkezőleg ő volt a 9-ik zászlóalj egyik legvitézebb katonája, amennyiben akkor, midőn társai mind megreteráltak, ő a híd karfája mellett a zászlóval kezében állva maradt, s ezen helyzetben találtam én, alig egynehányad magával. Hanem ilyen a tömeg, igazságszolgáltatása, halálra ítélteti legvitézebb fiát csak azért, hogy annak vérével azon zászlónak, melyet egy pár percnyi visszavonulásokkal ők hagytak cserbe s a véletlen folytán más kezébe jutott – becsületét visszaállíthassák.

Tudom, hogy ez a zászlóragadási jelenet másképpen van leírva a forradalom után Görgei munkájában³³ s utána másoknál, de hogy ez így történt, amint itt elmondottam, tanúnak magát a még életben lévő derék tábornok urat, Görgei Artúrt hívom fel, hivatkozva együtt az általa azon nap este 9 órakor a magyar hadügyminiszternek küldött hivatalos tudósítására, mely az 1849 évi „Közlöny” 7[3]. számában megjelent s melyben egy szó említés sincs arról, hogy a 9-ik zászlóalj zászlóját Földváry kezébe ragadta, azzal tört volna át a hídon, hanem a jelentés befejezéseül ez áll: „példátlan vitézül küzdöttek a 3-9. honvédzászlóalj s a 19-ik serezed 3-ik zászlóalja és a lengyel legió.”³⁴

³² Jankó Mihály (1828 körül – 1912) 1848 júniusában beáll a Szegeden alakuló 3. honvédzászlóaljhoz, a délvidéki harcok során őrmester, október 6-tól hadnagy, a bánási hadtestben, majd 1849 februárjától a 8. hadosztályban, márciustól a III. hadtestben szolgál, május 2-től főhadnagy, 28-án kitüntetik a Magyar Katonai Érdemrend 3. osztályával, június 1-jétől százados, a július 2-i komáromi csatában fogságba esik.

³³ GÖRGEI 1852: Bd. I.

³⁴ Közlöny, 1849. április 7. 263. Az eredeti hadijelentésre lásd az 1. jegyzetet!

És hogy Földváry Károly ez alkalommal sem a 9-ik zászlóalj zászlóját, sem a saját zászlóaljját kezébe nem ragadta s azzal nem rohant, azon felül, hogy erről volt segédtsíztje Elekes István³⁵ – kivel a forradalom után 1863–1883 tehát 20 éven át egy városban lakva s a legszorosabb barát viszonyban élve és sokszor ezen ütközet részleteiről beszélgetve – semmit sem tudott, igazolja még az is, hogy az ezen csatában magokat kitüntetett 3-ik, 9-ik, Schwarzenberg- és Wasa-zászlóalj parancsnokai – azon naptól járó rang- és illetményvel egyformán és egyszerre léptettek elő, és pedig Czillich Ede a Wasa (60. gyalogszerezred) gyalogságnál őrnagyból alezredessé, Földváry Károly, a 3-ik honvédszászlóaljnál őrnagyból alezredessé, Westeburgi gróf Leiningen Károly 19. gyalogszerezredbeli alezredes ezredessé és Kiss Pál alezredes³⁶ a 9-ik zászlóaljnál hasonlóan ezredessé, s mindenik „az ellenség előtt tanúsított vitézsége tekintetéből” anélkül, hogy valamelyiknek különös bravúrja – ami ha lett volna, bizonyosan nem marad el – fel is említettett volna.

Ugyancsak ezek Görgei tábornok és helyettes fővezér által „a tápióbszkei ütközet alkalmával tanúsított vitézségekért a katonai érdemjelnek harmadik osztályával ez alkalommal feldíszítottván”, ezen kitüntetés a hadügyminiszter által is megerősítettett 1849. április 8-án 9018 E. szám alatt.³⁷

A nekem szánt századosi állás pedig a fent írtak előléptetésével egyidejűleg gróf Lázár Kálmán 34. zászlóaljbeli főhadnagynak adatott, és pedig ugyanazon 9307. szám alatt, mely alatt a Földváry előléptetése történt (Közlöny 71 sz.).³⁸

Na, már ha való lenne az, hogy a Nagy-Tápió hídján az áttörés úgy történt, hogy Földváry a 9-ik zászlóalj zászlóját ragadta meg, s azzal tört utat az ellen sorai között, ki hiszi azt, hogy ezen tényt azon nap estéjén s később az előléptetések és kitüntetések alkalmával a fővezér elhallgatta volna? Amíg nagyon is természetes és érthető, hogy ha ezt én tettem, mint hadnagy, ebből zajt ütni éppen a fentebb említett okokból nem lehetett, sőt, a hadvezéri tapintat követelte annak azon módon való kiegyenlítését, amint az meg is történt, hogy a két vitéz zászlóalj, amelyik mindenike annyi babért

³⁵ Elekes István (1817 körül – 1883) 1848 júniusában beáll a 3. honvédszászlóaljhoz, december 16-tól hadnagy, 1849. január 16-tól főhadnagy a 43. honvédszászlóaljnál, június 1-jétől százados a 3. honvédszászlóaljnál, végül Damjanich tábornok segédtsíztje az aradi várórségnél.

³⁶ Kiss Pál (1809–1867) cs. kir. alszázados, 1848. júliusától nemzetőrtsízt Bihar megyében, szeptember 6-tól honvédszázados, a 10., majd a 9. honvédszászlóalj parancsnoka, 1849. január 31-től alezredes, dandárparancsnok, február–márciusában az V. hadtest parancsnoka, április 7-től ezredes, hadosztályparancsnok a III. hadtestben, június 19-től vezérőrnagy, Pétervárad parancsnoka, a vár feladását követően a hadbírótság előbb halálra ítéli, majd kegyelmet kap.

³⁷ *Közlöny*, 1849. április 11. 275.

³⁸ *Közlöny*, 1849. április 8. 267.

szerzett már addig is a csatatéren, az elsőbbségfeletti versenyeit szüntesse meg, béküljön ki, s szemrehányás a zászló elvételéért ne tétethessék a 9-ik zászlóaljnak.

Önként merül fel most a kérdés, hogy hát én mit nyertem vitézségem díjában, mert különösen Damjanichról fel sem lehet tenni, hogy arról megfélekedett. Nem is tette, hanem soron kívül, és pedig ápril elsőtől járó rang- és illetményel főhadnagynak léptetett elő és a 3-ik katonai érdemrenddel tüntetett ki, mely kitüntetés a magyar hadügyminiszter részéről is megerősített, s erről részemre díszes oklevél állíttatott ki és kézbesített, melynek szövege a következő:

E. 12574 sz./h. ü.

Szikszai Lajos 3-ik honvédszászlóaljban hadnagy úrnak.

Hadnagy úrnak Damjanich tábornok úr által az ápril 2- és 4-ki, 6-ki és 10-ki ütközetekben, kifejtett vitézsége és bátorsága elismerése jeléül folyó évi ápril hó 23-án a Katonai Érdemrend harmadik osztályával lett feldíszítése a hadügyminisztérium részéről ezennel megerősített, ezen kitüntetéséről szóló oklevél Önnek egyúttal kézbe juttatván.

Kelt Debrecenben május hó 8-án 1849.

Az ország kormányzó elnöke

Kossuth Lajos

hadügyminiszter távollétében:

Gróf Batthyány Kázmér

külgügyminiszter

A kitüntetés ápril 23-án történt a komáromi várban, ahol nem Damjanich, hanem Görgei maga saját kezűleg tűzte fel mindenkinek az érdemrendet. Ezen kitüntetés körül is volt egy kis hadvezéri taktika, amennyiben a 3-ik és 9-ik zászlóalj egyszerre volt díszben kiállítva, s az egész tábornok és törzstisztikar jelenlétében és az egyes kitüntetett tiszteknek az arcvonal elébe kiléptetése s az összes hadcsapatok tisztelgése között történt az, s a tisztelgések megtétele után a tábori lelkész³⁹ lelkesítő beszédet is tartott a csapatokhoz; de hogy ne is legyen alkalom többé arra, hogy a két zászlóalj a vitézségbeni elsőbbségfelett egymással versenyezessen, a tápióbszcei csata után soha sem volt többet az egész hadjárat alatt e két zászlóalj egymás mellé állítva, egészen a világsi fegyverletélig, ahol a 9-ik zászlóalj ismét és utoljára tőlünk jobbra lett felállítva s Rüdiger⁴⁰, amint Görgei Artúr fővezér a fegyverletétel iránti jelentését megtette, látva a veressapkás 9-ik zászlóaljat, azonnal fennhangon és általunk is

³⁹ Mednyánszky Cézár báró (1824–1857) a feldunai hadsereg tábori törzslélekése.

⁴⁰ Rüdiger, Friedrich (Fjodor Vasziljevics) gróf (1784–1856) orosz lovassági tábornok, főhadsegéd, a III. hadtest, majd a gárda- és gránátoshadtest parancsnoka.

hallhatóan kérdezte, hogy: „ezek is a lengyelek” mire Görgei válaszolta, hogy nem s az ő hadtestében nincsenek is.

Az isaszegi április 6-án vívott csatákról közelebbi részleteket, mint amelyeket már a bajtársak leírtak, én sem tudok, – tudom azt hogy éppen nagypénteken volt, s a szombatot a gödöllői vadaskert melletti táborban táborozva töltöttük, 8-án húsvét első napján tovább utaztunk s Gödöllőn át Kossuth, Görgei fővezér az összes tábornok előtt díszmenetet tartva, amidőn zászlóaljunk Kossuth elébe ért, fennhangon mondotta visszanézve kíséretének: „Urak, a harmadik zászlóalj, le a kalappal” s ő és egész környezete tényleg fővegöket le is vettek, amíg előttük elmentünk kezökben tartották.

Április 10-én már Vác előtt állottunk, ahol az ellen csatarendben várt s fogadott bennünket. A csatározás rövid időig tartott, s Damjanich tábornok hadoszlopokkal közeledett Vác felé, s mi a Hétkápolna felőli útra menve – s előttünk a Lengyel Legió – szállottunk le a Gombás hidjához mely előtt az osztrákok részéről a 12. vadászzászlóalj foglalt védelmi állást.

A Lengyel Legió az ellenséges vadászok által sortűzzel fogadtatván, nem annyira meghátrálva, mint megzavarodva, helyt állott s szedte össze sebesültjeit, s előbb menni bátorsággal nem bírt, hátra nem mehetett, mert nyomában mi voltunk; tehát az útnak jobb szárnyára félrevonult, s mi mellette előre mentünk. Ekkor történt, hogy Földváry lóháton kezébe véve a félrehúzódtott Lengyel Legió zászlóját, elkiáltotta magát „utánam fiúk, hiszen miénk ez a haza” s zászlóaljunk, melynek háta megett egy magaslaton a Ferdinánd-huszárok⁴¹ zenekarával Damjanich a Rákóczi-indulót megfúvatta, megrohanta a hidat s azon áttört, mely alkalommal közvetlenül a hid előtt Földváry alól lova kilövetett s a kezében levő kibontott zászlót is több golyó lyuggatta át. Földváry nem vesztette el lélekjelenlétét, elejtette ugyan kezéből a zászlót, amint a lova sebesülten ledobbant, s azt a Lengyel Legió egyik tisztje felvette s visszavitte,⁴² de elvette segéd-tisztje, Elekes Pistának a lovát, s arra ülve és ekkor már saját zászlóaljának zászlójával kezében tovább vezetett, mit az ellenség meglátván visszavonulást megkezdett ugyan, de 60-70 lépés távolságra újra az arcot fordított és sortűzet adott, mely alkalommal Földváry alatt az Elekes Pista lova is megsebesített, azonban már ekkor a támadás részünkről szuronnyali rohammal történvén, az ellenség többé velünk szemben nem állt, és sikerült azt a városon kívül üzni.

⁴¹ A cs. kir. 3. (Ferdinand d'Este) huszárezrednek hat százada szolgált a III. hadtestben.

⁴² HEGYESI 1898: 154–155.

Az ezen ütközetrőli jelentésében Damjanich ezt írja: „Igen kitüntettek magukat Nagysándor tábornok,⁴³ Wysocki⁴⁴ és Knezics,⁴⁵ Kiss, Leiningen ezredesek, Czillich és Kökényessi⁴⁶ alezredesek seregeiknek mély belátással párosult vezetése által.

De mindezek felett tüntet ki magát Földváry Károly alezredes a 3-ik honvéd-zászlóalj parancsnoka, ki e nap hőse volt. Előbb a Lengyel Legió zászlója, később saját zászlóalja zászlójával kezében rohant ő, megvetve a Duna-partról záporként hulló golyókat és rakéta tüzet, roham csapatának élén előre és elhatározó az ütközetet. A derek alezredest a tisztikar a legvitézebb magyar harcfinak címezi.

A tábornok ők a másodrendű érdemjellel feldíszesíttetni kéri” (lásd Közlöny 81 szám 1849.)⁴⁷

Itt van helyén visszapillantást vetni a tápióbicskei csatára, melyről Görgei a „Mein Leben und Wirken” művében először minden adatokrai hivatkozás nélkül s csupán visszaemlékezései alapján azt a zászló ragadást Földvárynak, ami Vácnál történt, oda helyezi át⁴⁸ – holott arról, hogy lóháton rohant volna a Tápió hídján valaki át ápril 4-én, az osztrák írók sem tudnak semmit, a mi egykorú hadi jelentéseinkben sem említetik, tehát kétség sem fér ahhoz, hogy Görgei a harctéri tudósítások hiányában, három évvel az eset után tévesen zavarta össze Földvárynak a váci csatábani zászlóragadást a Tápió hídjáni zászló processzussal, mely, amint fennebb leírtam, általam minden tüntetés nélkül tétetett s elintéztét akképpen nyert.

Különben ezen eseménynek úgy Görgei Artúr mint utána Görgey István által történt leírásából kitetszik az, hogy nem voltak tisztában azzal, hogy ezt Földváry vagy más

⁴³ Nagysándor József (1804–1849) kilépett cs. kir. százados, 1848. június 19-től nemzetőrőrnagy, november 1-jétől alezredes, egy, többnyire nemzetőri alakulatokból álló dandárral Temesvár környékén működik, 1849. január 25-étől ezredes, hadosztályparancsnok a bánági, majd a III. hadtestnél, a tavaszi hadjáratban a főserg lovassági parancsnoka, április 7-étől vezérőrnagy, a hónap végétől az I. hadtest parancsnoka, az aradi vértanúk egyike.

⁴⁴ Wysocki, József (1809–1873) lengyel emigráns, a magyarországi lengyellegió egyik szervezője, majd parancsnoka, honvédvezérőrnagy, 1849 júniusától a felső-magyarországi hadsereg parancsnoka.

⁴⁵ Knezic Károly (1808–1849) cs. kir. százados a 34. (Porosz herceg) gyalogezredben, 1848. október 30-tól őrnagy és zászlóaljparancsnok, december 18-tól alezredesi rangban az ezred parancsnoka, 1849. március 13-tól ezredes, a III. hadtest hadosztályparancsnoka, a tavaszi hadjárat után a hadtest parancsnoka, május 7-től vezérőrnagy, a peredi csata első napja után, június 20-án Görgei leváltja, július közepétől a „tiszai megfigyelő hadtest” (egy gyenge dandár) élén a tokaji átkelőt fedezi, az aradi vértanúk egyike.

⁴⁶ Kökényessi (Gaertner) Szaniszló (1817–1889) cs. kir. főhadnagy, nemzetőr-, majd honvédőrnagy, a tiszáninenni 1. önkéntes mozgó nemzetőrzászlóalj, majd a 65. honvédzászlóalj parancsnoka, 1849. április 16-tól honvédalezredes és dandár-, július 20-tól ezredes és hadosztályparancsnok, várfogságot szenved.

⁴⁷ *Közlöny*, 1849. április 17. 295. Német eredetiben közli TEPPERBERG–SZIJJ 2005: 320–322. Bóhm Jakab fordításában közli FARKAS 1998: 111–112.

⁴⁸ Lásd a 16. jegyzetet!

tette, mert a míg egyfelül csak nézetkülönbség felmerülésével jelzik a tényt, hogy a 3-ik és 9-ik zászlóalj a hídroni átrohanásban az elsőség felett versenyezt, másfelől ezen elvi kérdés feletti összekapásról beszélnek, melynek megoldását akképpen adják elő „szerencsére hamar akadt egy elvtelen opportunist a gyarló megalkuvás és kompromisszum embere” stb.⁴⁹ Hát ebben nekik teljesen igazok van, hogy elvtelen opportunistusból történt az, hogy én a 9-ik zászlóalj zászlóját kezembe ragadtam, de nem lett volna az elvtelen opportunistus, ha azt a kétségbeesés pillanatában a zászlóalj parancsnoka teszi, s a harctéri jelentésből semmi esetre sem maradt volna ki. –

Végül még csak annyit jegyzek meg, hogy nem felel meg a valóságnak az sem, hogy reánk a hídroni átrohanásban kartáccsal lőttek volna, reánk a horvátok a homokbuckák mögött többszörös sortűzet adtak, de nem kartáccsoltak.⁵⁰ Ez a valódi tényállás és az, hogy azon a keskeny hídon, melyen egymás mellett két kocsi sem férhetett meg, közöttük lóháton zászlóval meg sem jelenhetett sem a 3-ik sem a 9-ik zászlóalj parancsnoka, hanem be kellett várniok, amég a rohamoszlopok az ellenfél meghátrálására kényszerítik, s ők csak ezeket követve juthattak keresztül a hídon, az ellenfél által odahagyott területre.

Zilah 1889. szept. 10.

*Szikszai Lajos
1848/9-ben a 3. honvédzászlóalj-
nál százados jelenleg Szilágy
vármegye alispánja*

Eredeti tisztázat. Magyar Nemzeti Levéltár. Országos Levéltár. P 295. A Görgey család levéltára. Időrendi iratok. 38. doboz.

Hegyesi tehát ezek alapján írta meg a maga változatát. A szerző kiválóan ismerte 1848–1849 irodalmát, ugyanakkor a mű megírásánál még nem támaszkodhatott Leiningen-Westerburg Károly naplószerű emlékiratára, mert annak magyar fordítása csak négy év múlva, 1900-ban jelent meg.⁵¹ Ugyanígy nem ismerhette a fentebb ismertetett kéziratos munkákat, s láthatólag nem használta a *Komáromi Értesítő*ben megjelent leírást sem.

Szikszai és Hegyesi jól látta, hogy az egyetlen olyan általuk ismert szemtanú, aki egyértelműen Földvárynak tulajdonítja a zászló elragadását, maga a fővezér, Görgei Artúr volt. Szikszai a fenti kéziratban ezért is hívta fel tanúnak a volt fővezért. Hegyesi személyesen is beszélt Görgeivel:

⁴⁹ GÖRGEY 1888: 91.

⁵⁰ Ezt megerősíti *Gróf Leiningen-Westerburg Károly honvéd tábornok levelei és naplója* [é. n.]: 114.

⁵¹ *Gróf Leiningen-Westerburg Károly honvéd tábornok levelei és naplója 1848–1849* 1900.

„Én ezen kérdés tanulmányozása kezdetén, miután a »Mein Leben und Wirken« ezen jelenet leírásánál forrásra nem hivatkozik, azon hiedelemben voltam, hogy ottan, mint szemtanú szól Görgei, mely esetben az előttem levő jegyzetekben foglalt ellenkező állításokkal szemben is föltétlenül a fővezér leírásának tulajdoníték vala hitelességet. Alkalmom adtán megkérdeztem a tábornok urat ez iránt s ő azt a felvilágosítást adá nékem, hogy ő a kérdéses passzust nem saját szemtanúi észlelete, hanem *Damjanich* információja alapján írta; miután pedig tudva van, hogy *Damjanich* elannyira szerette *Földváryt*, hogy reá rakta volna, ha teheté vala, az ég minden csillagát, ha vannak ellenkező adataim, hát csak dezavualjam őt sans gêne.”⁵²

Görgei azonban ezúttal rosszul emlékezett – éppen Leiningen naplójából tudjuk, hogy az ütközetet követően Damjanich tárt karokkal fogadta Leiningent, és így szólt: „»Megint becsületedre vált, amit tettél, sajnálom, hogy nem láthattalak benneteket.« (Visszamaradt, mert Görgei őt bírta meg az I. hadtest rendbeszedésével, és ez, hála vad energiájának és mennydörgő hangjának, sikerült is.)” Görgei pedig a következőket mondta neki: „Kívánságom teljesedett, láttalak és csodáltalak benneteket a harcban. Károlyom (így nevezett mindig, eleinte tréfából, mert én mindig »tábornokom«-nak szólítottam, később megszokásból és irántam való igaz vonzalomból), derék katona vagy.”⁵³ Azaz Görgei szemtanúja volt a hídromnak (amire egyébként Szikszai szövege is utal), Damjanich viszont nem. Maga Görgei is azt írja, hogy Damjanich az I. hadtest rendbe szedésével foglalatoskodott, s csak a híd elfoglalása után nyomult előre a többi csapattal.⁵⁴

Érdeemes megemlíteni, hogy Hoffman Arnold, a 9. honvédszászlóalj történetírója a zászlóalj egyik tagjának, Glevitzky Sándor főhadnagynak/századosnak a jegyzetei alapján szintén Földváryt nevezi meg a zászlóelragadás végrehajtójaként.⁵⁵

Ha a forrásokat megvizsgáljuk, azt látjuk, hogy Szikszai tápióbszcei szereplését saját emlékiratán kívül *semmi nem támasztja alá*. Az általa közölt kitüntetési határozat általában szól a hadjárat négy összecsapásában tanúsított vitézségéről, azaz nem érv semmi mellett sem. Az ezzel kapcsolatos intézkedést Görgei április 25-én adta ki.⁵⁶ Vele együtt összesen 20 személy kapta meg ugyanezzel a szöveggel a Magyar Katonai Érdemrend 3. osztályát, köztük (szintén vele együtt) hét fő a 3. honvédszászlóaljból.⁵⁷

⁵² Cáfoljam meg őt fesztelenül. HEGYESI 1898: 140.

⁵³ *Gróf Leiningen-Westerburg Károly honvéd tábornok levelei és naplója* [é. n.]: 117.

⁵⁴ GÖRGEY 1988: I. 449.

⁵⁵ HOFFMANN 1906: 44.

⁵⁶ Görgei napiparancsa, Komárom, 1849. április 25. Hadtörténelmi Levéltár, Budapest. Az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc iratai, 24/124. No. 372/v.

⁵⁷ A kitüntetettek listáját közli HERMANN–KUCZA 2002: 130.

Szikszai megemlíti még, hogy a hídon két szekér is alig fért volna el, nemhogy a rohamoszlopok között a lovon ülő zászlóaljparancsnok. Leiningen azonban ez esetben is egyértelműen fogalmaz: „[...] Földváry kezébe veszi a 9. zászlóalj lobogóját és előrenyargal, Kiss utána. Gyorsan mellette termék.”⁵⁸ Nem érv tehát az sem, hogy Görgei vagy a résztvevők egy része – mint Hegyesi írja – összekeverte volna Földváry váci hőstettét a tápióbicskeivel: „*Jankó* is lelöveti *Földváry* alól a tápióbicskei hídon a német jägerekkal a lovat, holott osztrák vadászokkal csakis Vácnál állottunk szemben, a mi maga teljes bizonyíték az összezavarás konstatálhatására.”⁵⁹ Holott Damjanichnak az április 10-i váci ütközetről szóló hadijelentésében is szerepel, hogy Földváry alól már Tápióbicskénél kilóttek egy lovat, ami megint azt bizonyítja, hogy az őrnagy lovon vezette rohamra zászlóalját.⁶⁰

Szikszai és Hegyesi többi érve alapvetően negatív érv, tudniillik hogy *mi minden nem bizonyítja* Földváry szerepét. Szikszai hosszasan pszichologizál azon, hogy miért volt jobb hatással a 3. és a 9. zászlóalj megbékülésére az a tény, hogy a vitézségéről híres Földváry Károly, nem pedig egy névtelen hadnagy vette át ideiglenesen a 9. zászlóalj zászlaját. A fejtegetés érdekes, de nem jelent tényleges érvet amellelt, hogy Szikszai volt a zászlóelragadás végrehajtója. Az sem feltétlenül érv, hogy Elekes István, Földváry segédtszije nem említi ezt az epizódot – annál is inkább, mert Elekes visszaemlékezése nem Földváryról, hanem Damjanichról szól, s Földváry cselekedeteit csak akkor érinti, amikor Damjanich valamilyen nevezetes mondásához vagy tettéhez kapcsolódnak.⁶¹

Végezetül Hegyesi megemlíti, hogy Marczali Henrik 1892-ben, illetve a Szilágy vármegyei 1894. évi naptár is megemlékezik arról, hogy Szikszai lett volna a zászlóelragadás hőse – ugyanakkor mindkét említés már Szikszai emlékezésének elkészülte utáni adat, azaz nem tekinthető független forrásnak.⁶²

Tegyük hozzá, hogy Szikszai akkor írta meg emlékezéseit, amikor a rohamban részt vett törzstisztek mindegyike halott volt: Leiningen 1849-ben kivégezték Aradon, Kiss Pál meghalt 1867-ben Pesten, Czillich Ede 1872-ben Budán, Földváry Károly 1883-ban Cegléden. S nem élt már Elekes István sem, akinek Hegyesi szerint Földváry soha nem mesélt a tápióbicskei rohamban végrehajtott zászlóelragadásról.

⁵⁸ *Gróf Leiningen-Westerburg Károly honvéd tábornok levelei és naplója* [é. n.]: 115.

⁵⁹ HEGYESI 1898: 142.

⁶⁰ Német eredetiben közli TEPPERBERG–SZIJJ (2005): 320–322. Böhm Jakab fordításában közli FARKAS 1998: 111–112.

⁶¹ HEGYESI 1898: 143.

⁶² HEGYESI 1898: 140.

Summa summarum Leiningen és Görgei tanúbizonysága alapján a zászlóelragadás Földváryhoz kötése elég biztosnak tűnik, míg Szikszai és Hegyesi érvei nem meggyőzőek. Ettől függetlenül mégiscsak hálásak lehetünk Szikszainak, hogy megírta visszaemlékezését, hiszen így is számos színes és érdekes epizódot örökített meg a tápióbicskei és a váci ütközetről. Az itt közölt visszaemlékezés címéből és Hegyesi Márton munkájából – amelyben más események kapcsán is hivatkozik Szikszai jegyzeteire – kitűnik, hogy a Görgey Istvánnak elküldött szöveg csak az emlékezések egy része volt – csak sajnálni lehet, hogy a többi az idők folyamán alighanem az enyészeté lett.⁶³

⁶³ Szikszai Lajos leszármazottja, Zsigray Zsolt szíves közlése a családi hagyaték sorsáról.

Felhasznált irodalom

- BALTAZÁR Lajos (1861): A 3-ik önkéntes honvédszászlóalj az 1848/9-ik évi szabadság-harczban 43 csatábani hős magaviseletének rövid vázlata. In VAHOT Imre – GÁNÓCZY Flóris (szerk.): *Honvédek könyve. Történelmi adat-tár az 1848-ki és 1849-iki magyar hadjárattól III.* Pest: Emich Gusztáv, 129–150.
- BONA Gábor [é. n.]: *Az 1848/49-es szabadságharc tisztikara.* Online: https://bit.ly/Bona_en
- Együtt a szabadságért 1848–1849. József Wysocki tábornok emlékiratai. *A magyarországi lengyel légió részvétele az 1848-as szabadságharc hadjárataiban* (1993). Ford., s. a. r. Kovács István. Az okmánytár iratait összeállította Kovács István és Hermann Róbert. Budapest: Zrínyi.
- FARKAS Gyöngyi szerk. (1998): *Saját kezébe, ott, ahol... Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc Hadtörténelmi Levéltárban őrzött katonai irataiból.* Az iratokat válogatta, a német nyelvű iratokat fordította Bóhm Jakab. A bevezető tanulmányt írta Csikány Tamás. Budapest: Petit Real.
- GÖRGEI, Arthur (1852): *Mein Leben und Wirken in Ungarn in den Jahren 1848 und 1849 I–II.* Leipzig: Brockhaus.
- GÖRGEY Artúr (1988): *Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben I–II.* S. a. r. Katona Tamás. Budapest: Európa.
- GÖRGEY István (1888): *1848 és 1849-ből. Élmények és benyomások. Okiratok és ezek magyarázata. Tanulmányok és történelmi kritika II.* Budapest: Franklin.
- Gróf Leiningen-Westerburg Károly honvéd tábornok levelei és naplója 1848–1849 (1900). Ford. és bev. Marczali Henrik. Budapest: Rákosi Jenő Budapesti Hírlap Ujságvállalata.
- Gróf Leiningen-Westerburg Károly honvéd tábornok levelei és naplója (2003). In KATONA Tamás (szerk.): *Az aradi vértanúk.* 4. kiadás. Budapest: Corvina, 57–124.
- HEGYESI Márton (1898): *Az 1848–49-iki harmadik honvédszászlóalj története.* Budapest: Franklin.
- HERMANN Róbert – KUCZA Péter (2002): *1848–1849. Szabadságharc a Tápióvidéken. – A tápióbszei ütközet.* Nagykáta: Káta 5 Betéti Társaság.
- HOFFMANN Arnold (1906): *Az 1848–49-iki vörös-sapkás 9-ik honvédszászlóalj története.* Kassa: Vitéz András utódai.
- TEPPERBERG, Christoph – SZIJJ, Jolán szerk. (2005): *Von der Revolution zur Reaktion. Quellen zur Militärgeschichte der ungarischen Revolution 1848–49.* Bearbeitet von Róbert Hermann, Thomas Kletečka, Elisabeth Gmoser und Ferenc Lenkefi. Wien–Budapest: Argumentum.
- Vukovics Sebő visszaemlékezései 1849-re* (1982). S. a. r. Katona Tamás. Budapest: Európa.